Alois Erlich (1895 – 1983)

Alois Erlich

8. 4. 1895 – 20. 5. 1983

Bratr kazatel Alois Erlich se narodil ve Vranovicích v Posázaví v rodině Jana Erlicha a matky Julie, rozené Waserbauerové. Pocházel ze staré evangelické rodiny.

V roce 1909 odešel do Kolína, kde se učil obuvníkem a duchovně vyrůstal pod vlivem známého faráře reformované církve Čeňka Duška. V té době bratr Erlich také začal uvažovat o studijní přípravě na misijní službu.

Jeho plány změnila první světová válka. Místo do školy narukoval v roce 1915 na vojnu a byl poslán na ruskou frontu. Ještě v témž roce padl do ruského zajetí a koncem roku 1917 vstoupil do

vznikajících československých legií. V jejich řadách prožil boje na Sibiři a spletitou cestu domů přes Vladivostok, Singapur, Suez a Terst.

Bratr kazatel Alois Erlich

Na frontě, při každodenní konfrontaci se smrtí, dal Bohu slib, že pokud válečné běsnění přežije, stane se zvěstovatelem evangelia. Duchovní posilou v Rusku mu byly kontakty s baptisty, mezi nimiž byl v Krasnodaru v roce 1919 pokřtěn.

Po návratu do vlasti nastoupil v lednu 1921 do diakonské školy českobratrské církve evangelické v Praze a přitom navštěvoval také přednášky na Husově bohoslovecké fakultě.

Po ukončení studií na diakonské škole nastoupil v březnu 1923 jako diakon do sboru českobratrské církve evangelické ve Kdyni na Šumavě (1. 3. 1923 – 8. 5. 1926).

Shromáždění evangelíků před modlitebnou v Uljaniku z roku 1927 (Český bratr 2, roč. 4, 1929.)

Zde však nezůstal dlouho, na žádost synodního výboru odešel do Jugoslávie a od května 1926 působil v českém evangelickém reformovaném sboru v Uljaniku (Leňáku), kde byl 27. června téhož roku ordinován (27. 6. 1926 – 27. 8. 1928).

Za kazatele Erlicha leňácký sbor pořídil vlastní dům a adaptoval jej na modlitebnu a školní třídu.

Třída evangelické školy z roku 1929

Za bratra kazatele Aloise Erlicha z Československa byli místní evangelíci skutečně rádi:

„V našem opuštěném, roztrouseném sborečku ujal se horlivě práce na vinici Páně a ač jest mu tu bojovati s neznámými v Čechách překážkami, doufáme, že s pomocí Páně při jeho vytrvalosti se mu podaří náš sbor tak zanedbaný v duchovním životě přivésti k rozkvětu.“[1]

Při shrnutí jím odvedené práce na leňáckém sboru není divu, že zde se na kazatele Erlicha vzpomíná v dobrém:

„Několik let osiřelého Uljaniku ujal se br. Diákon Erlich, jenž poslechl hlasu Misijní Jednoty a šel a věnoval všecky síly sboru. Br. Erlich zařídil v Uljaniku sdružení mládeže, kde se věnoval i mládeži katolické. Jeho působnost se šířila na všecky strany.

Byl volán k přednáškám do českých obcí slovenských. Litujeme, že musel své místo opustiti a odejít do Velikého Střediště. … Stopy požehnané činnosti br. Erlicha viděti všady. Dům církevní dán do pořádku, je tu pěkná knihovna, matriky v pořádku. Život ve sboru nemálo byl povznesen.“[2]

V roce 1927 se oženil s Annou Kefurtovou. V roce 1928 byl přeložen do sboru ve Veliko Středišti (28. 8. 1928 – 28. 2. 1931). Do roku 1918 ve sboru působili kazatelé maďarské národnosti. Výjimkou byl kazatel Vincent Jauza, který sbor administroval z rumunského Klopotína (Klopodia). Další kazatelé českého jazyka se do Střediště dostali až vysláním od ČCE z Československa. Prvním kazatelem byl Alois Erlich.

Před příchodem kazatele Aloise Erlicha ve středišťském sboru již sedm let nepůsobil žádný kazatel. Podle zpráv jej pouze občas spravoval kazatel maďarský, který neuměl ani srbsky, natož česky, a se specifickým českým sborem si ani po praktické stránce nerozuměl. Proto příchod českého kazatele vzbuzoval velká očekávání nejen ze strany věřících, ale i ze strany ČCE.

Kazatel Alois Erlich do Střediště přišel v roce 1928 ze zahraničního sboru v Uljaniku (viz výše) na žádost nadseniora reformované církve. František Prudký ve své zprávě otištěné v Českém bratru vyjadřuje svá očekávání od jeho působení v středišťském sboru:

„Doufáme, že pod jeho vedením úhor trním a bodláčím zanešvařený zase se rozzelená a vzkvétně. Příchod bra[tra] Erlicha do Střediště považujeme za veliký úspěch a hledíme s nejlepšími nadějemi do budoucna tohoto sboru.“[3]

Zde postihla bratra Erlicha těžká osobní ztráta, když na podzim 1928 zemřel po narození jeho syn a brzy poté i manželka.

Ještě v roce 1930 se Český bratr o práci Aloise Erlicha vyjadřuje s pochvalami a nadějí:

„Teprve příchodem br. Erlicha v r. 1928 nastala změna k lepšímu. Br. Erlich se ujal zdejší práce s nevšední horlivostí a věřím, že nebude pracovati marně, ale že se Všemohoucí k upřímné snaze jeho přizná a že se jeho úsilí o lepší budoucnost sboru potká s kýženým úspěchem.“ [4]

V tomto sboru působil Alois Erlich do února 1931, kdy požádal synodní výbor českobratrské církve evangelické o zproštění závazku ke službě církvi.

František Novák ve své zprávě z roku 1930 rovněž potvrzuje kladné působení kazatele Erlicha hlavně na mládež, na její náboženskou výchovu. Ovšem podle této zprávy se kazatel musel také vyrovnávat s negativními zvyky společenství, jako bylo holdování alkoholu a muzice. Při snaze o zachování pořádku se kazatel dostal do konfliktu se samotným presbyterem, který si na něj stěžoval u nadřízených, na úřadech a *„… nazval při zahájení výroční schůze činnost br. Erlicha „svinstvem“. Nepřátelství se vystupňovalo i v násilnosti.“*[5]

Nejen konflikty s věřícími při snaze o nápravu jejich nešvarů, ale i neštěstí v osobním životě a vliv probuzeneckých hnutí postihující celou jihovýchodní Evropu způsobily, že kazatel Erlich vystoupil z ČCE a začal působit jako kazatel baptistický. Odchodem kazatele však došlo i k odklonu části věřících, kteří se rovněž „probudili“ a požadovali asketičtější podobu náboženského života.[6]

Český bratr na tuto situaci v místech někdejší Jugoslávie a Rumunska upozorňuje již v roce 1925:

„Na některých místech usilují získati naše bratry pracovníci různých evang, denominací jako babtisté, methodisté. Také spiritisti a adventisté tu rozvinují značnou činnost.“[7]

Kazatel Erlich své obrácení vysvětluje v dopise synodní radě takto:

„…z církevní práce a ze studia Písma svatého dospěl jsem k jasnému, ale bolestnému poznání, že ani naše milá církev nespravuje se ve všem důsledně učením Pána Ježíce Krista a apoštolů, a to i ve věcech základních. … Věřím, že i naše církev po tom namnoze touží, ale nebude-li církev učit a zachovávati všecko tak, jak to Pán Ježíš přikázal, pak všecka práce je pochybná, a nemůže se potkati s žádoucím výsledkem. Vážení! Učinil jsem svou povinnost, když vyznal jsem Vám upřímně, k čemu jsem vnitřně i myšlenkově dospěl. … Nyní však stojím před velkým rozhodnutím. Vidím, že musím vyvoditi důsledky z poznané pravdy, sic jinak ztratil bych čistotu svědomí a hynul bych ve víře, když bych vědomě neposlouchal příkazů Páně.“[8]

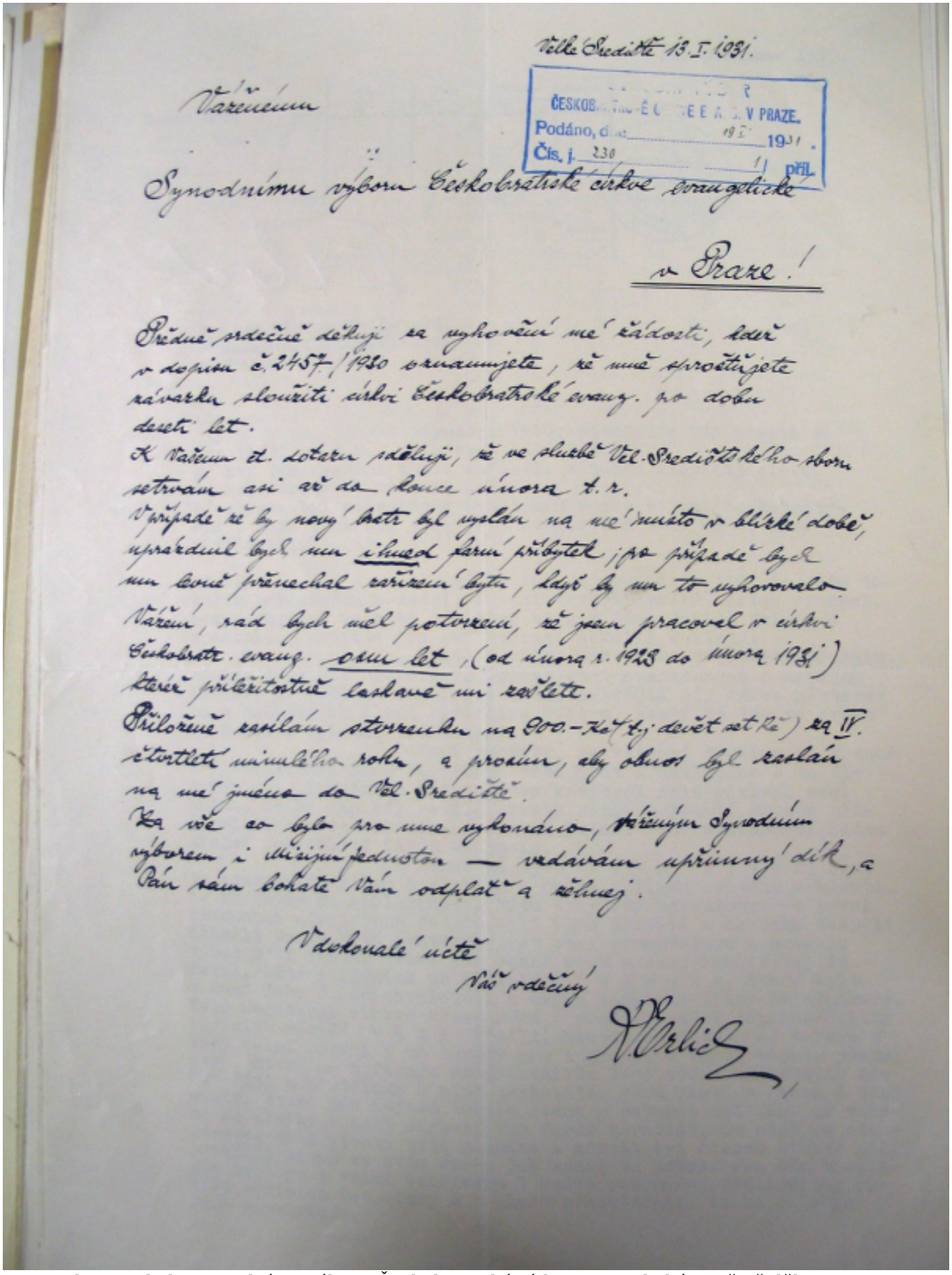

Velké Středisko 13. I. (19)31.

ČESKOBRATRSKÉ [illegible] V PRAZE.
Podáno, dne [illegible] 19 I
Čís. j. 230 1 přil.

Vážením

Synodnímu výboru Českobratrské církve evangelické

v Praze!

Předně vřelě děkuji za vyhovění mé žádosti, kdež v dopise č. 2457/1930 oznamujete, že mně vyměřujete návratku sloužiti církvi Českobratrské evang. po dobu deseti let.

K Vašemu vědomí sděluji, že ve službě Vel. Střediského sboru setrvám asi až do konce února t. r.

V případě že by nový bratr byl vyslán na mé místo v blízké době, uprázdnil bych mu ihned farní příbytek; po případě bych mu ještě přenechal zařízení bytu, když by mu to vyhovovalo.

Vážení, rád bych učel potvrzení, že jsem pracoval v církvi Českobratr. evang. osm let, (od února r. 1923 do února 1931) kteréž příležitostně laskavě mi zašlete.

Přiloženě zasílám stvrzenku na 900.- Kč (t. j. devět set Kč) za IV. čtvrtletí minulého roku, a prosím, aby obnos byl zaslán na mé jméno do Vel. Střediště.

Za vše co bylo pro mne vykonáno, děkuji Synodním výborem i místním jednotou — vzdávám upřímný dík, a Pán nám bohatě Vám odplať a zželej.

V dokonalé úctě

Váš vděčný

V. Erlich

Dopis Aloise Erlicha Synodnímu výboru Českobratrské církvi evangelické, v němž děkuje za vyhovění jeho žádosti opustit církev

Ačkoliv současníci nově nastalou situaci ve středišťském sboru nehodnotili pravděpodobně příliš

nešťastně, až čas ukázal, že rozdělení sboru znamenalo tak silné vyčerpání potenciálu věřících, že jeho pokračování později nebylo možné.

Ještě zpráva z roku 1936 zmiňující události ve Středišti je poměrně optimistická k budoucímu vývoji evangelického sboru a naopak pesimistická k životaschopnosti baptistického uskupení:

„Byl jsem opravdu potěšen, jak se stav sborové činnosti zlepšil, poměry uklidnily, lidé pozvolna splácejí své dluhy církvi a jak br. kazatel se cítí v tamní práci spokojený, když vidí, že jde v před. Za 4 ½ roku jeho klidné, nenáročné práce mnohé se změnilo k dobrému, což s pochvalou vyjádřilo i staršovstvo ve své schůzi. Pan Erlich už nečiní tak časté výpravy do Srediště. Byl tam posledně před rokem, ač se chlubí, jak se k němu ve Středišti lidé do shromáždění hrnou, když tam přijde, není to pravda.

Jeho bývalí stoupenci přicházejí pěkně do kostela ref., jsou v presbyterstvu činni, účastní se sborového života, a br[atr]u. Lovečkovi účinně pomáhají. Navštívili jsme některé z nich a tu jeden moudře pronesl: „My jsme viděli, že bychom sbor baptistický nemohli založit a finančně udržet a svou církev, v níž jsme se zrodili, bychom oslabili, a tak po čase obojí zanikli. Proto jsme se vrátili a věříme, že i v ref. církvi dojdeme spasení.“ Tedy p. Erlich má již ve Středišti odzvoněno.“[9]

Ale zpráva na šestém synodu ČCE, konaného v roce 1932, se zmiňuje o odchodu bratra kazatele Aloise Erlicha velmi jednoznačně:

ŠESTÝ SYNOD

ČESKOBRATRSKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ V PRAZE ROKU 1932.

Svolání,

program a členové synodu.

Zprávy a návrhy.

V PRAZE 1932.

Nákladem Synodní rady

Českobratrské církve evangelické v Praze II., Jungmannova 15.

(Husův dům).

Obálka sborníku ze šestého synodu ČCE, konaného v roce 1932

pohanské“ z péra br. vik. Freidingra.

5. Misijní Jednota. Misijní snahy v naší českobratrské církvi se soustřeďují po většině v Misijní Jednotě. Jednota tato posílá kazatele k misijním slavnostem, vydává spisy misijního rázu, jak již bylo uvedeno, a má za jeden ze svých úkolů vypraviti vlastního dělníka do práce mezi pohany. Toto zatím z různých příčin nemohlo býti uskutečněno. Nepřišla ještě doba naše. Zatím však koná misijní práci bližší, starajíc se o naše bratry krajany za hranicemi. Máme je rozptýlené v mnohých zemích, zvláště pak v Polsku, Německu, Jugoslavii, Rumunsku a jinde. Požehnaně pracují naši bratří zvláště v Polsku, br. Balaban a br. Opočenský na Volyňsku. Otvírá se jim tam veliké pole mezi Čechy pravoslavnými v Polsku. V Polsku pracuje ve spojení s církví metodistickou jeden pracovník, vychovaný na Misijní škole v Olomouci, br. Grabinský, jenž působí na Bělorusi. Práce jeho je spojena s mnohými překážkami a nedůvěrou jak se strany obyvatelstva, tak se strany úřadů, ba doslýcháme se, že nyní byl prý odsouzen do žaláře na delší dobu, protože prý při jednom shromáždění vykládal na danou sobě otázku, co věříme o Panně Marii.

Těšíme se, že bratří naši v Jugoslavii jsou už také aspoň částečně opatřeni. V Uljaniku pracuje horlivě a sítě po

celé Slavonii a Chorvatsku natahuje br. Procházka. Dojíždí všady, kde naši Češi bydlí a shromažďuje všady naše opuštěné bratry. Těšili jsme se, že byl ministrem pověřen i vedením české školy v Uljaniku. Sboreček náš ve Velikém Središ t i prošel těžkou dobou, když jeho kazatel Alois Erlich opustil naši cirkev a jal se pracovati pro jinou denominaci a usiloval na svou stranu strhnouti i vážnější členy středištské. V loni byl tam poslán br. Karel Loveček z Přerova, absolvent misijní školy Olomoucké. Za něho se poměry opět uklidnily a věrné a opravdové práci jeho by se dobře dařilo, kdyby Erlich nepovažoval i nyní za potřebné své staré známé ve Středišti navštěvovati a sbor tak znepokojovati.

Bratru Lovečkovi otvírá se cesta i do Bělehradu, kde započal konati biblické hodiny a vyučovati náboženství. Svatá Helena v Rumunsku, bolest našeho českobratrského zahraničí, je konečně obsazena a obdržela věrného a horlivého kazatele v br. Košťálovi z Hradce Králové, jenž koná tu se svou manželkou věrnou práci. Co bylo tu pokaženo a pobořeno, jest znovu postaveno. Důvěra ke kazatelům zase vrácena. Chrám a všecka náboženská shromáždění plná, propagace různých sekt jako nazarenů a novokřtěnců zaražena, bratrská láska obnovená. Údové lnou ke kazateli a jeho rodině a on zase se cítí šťasten v ubohých poměrech tamních, jen když může duším lidským sloužit. I ze sousedních katolických českých osad rádi spěchají lidé do našich shromáždění, i když jsou vystaveni proto všelikým potupám. Neobsazenou je ještě česká osada v Peregul Mare. I tam by potřebovali kazatele, jenž by zároveň jejich děti vyučoval ve škole. Bylo by velice škoda, kdyby i tato jinak krásná bohatá osada měla hynouti v bídě duchovní.

Zpráva Misijní jednoty na 6. synodu ČCE zmiňuje situaci ve Velikém Středišti po odchodu bratra kazatele Aloise Erlicha i situaci v reformovaném sboru na Svaté Heleně v Rumunsku

Avšak tato situace nepostihla pouze Veliko Středište. Stejný rozkol zaznamenaly české evangelické sbory v Klopotíně a ve Svaté Heleně ležící na území dnešního Rumunska. Část „probuzených“ svatohelenských evangelíků odešla do dnešního Bulharska a založila obec Vojvodovo, kde docházelo k přerodu do dalších denominačních učení.[10] Případ Svaté Heleny je dobře popsán a příkladně ukazuje, jakou sílu probuzenecká hnutí mohla mít.[11]

Uvedené krajanské obce evangelíků (kromě Peregu Mare) se již od 90. let 19. století dříve nebo později setkávaly s různými probuzeneckými hnutími a spolky a v každé to zanechalo na sboru stopu do budoucna. Míra uchycení se probuzeneckého směru se odvíjela od situace v daném sboru a osobnosti přítomného evangelického kazatele. Probuzenectví nebylo pevně ukotveno v žádné ortodoxii, vyžadovalo žití víry dle Písma a přinášelo i jistou laicizaci víry.[12]

O sporech, štěpení a odchodech částí členstva se oficiální historie reformovaných sborů zmiňují jen okrajově, více se zachovalo ve vzpomínkách prostých členů sborů:

- *„Oni [baptisti] se od evangelíků oddělili za Erlicha a vytvořili svoji církev, ale ta už nebyla česká, tam se mluvilo srbsky. Dnes jich je už taky pár. No tam byli asi nějaké meshody, nebo za to mohl ten farář, to totiž nebyl pravý evangelík.“* Despot, 1940.
- *„Baptistický sbor je smíchaný, ale to už nevím, zda jich je či není. Bylo jich asi 20 a ještě se rozešli. Jeden je moudřejší jak druhý, jeden je víc věřící než druhý, a ještě se podělili. Pokud měli faráře, tak to byla skupinka taková dosti velká. … No to oni všecko, že se pohádali s evangelíky z našeho sboru. No, ale víte, jak to je, to se nelíbilo, to se nelíbilo a to bylo, též se podělili. Náš strejda, jak říkali naši, to jsou zrádcové naší víry, duše nečistý…“*. Smetana, 1933.

Michal Pavlásek popisuje příčiny rozchodu bratra kazatele Aloise Erlichem s reformovaným sborem ve Velikém Středišti velmi podrobně:

Postava kazatele Aloise Erlicha, narozeného v roce 1895 ve Vranovicích, jenž ve službách Českobratrské církve evangelické působil v letech 1923-1931, je zajímavá hned z několika důvodů. Díky pravidelným zápisům ze zasedání presbyterstva je možné si o situaci jeho ne neproblémového působení ve Velikém Středišti udělat poměrně dobrý obraz dobových vztahů, které v reformovaném sboru panovaly mezi ním a členy presbyterstva.

Původně byl kazatel Alois Erlich do zdejšího sboru vyslán nadseniorem Š. Agoštonem z nadseniorátního úřadu ve Feketiči, aby zde posloužil kázáním Slova Božího a sv. Večeří Páně.

Dalším účelem jeho návštěvy mělo být vyšetření pravé příčiny vnitřního rozbroje ve sboru, který se rozhořel mezi presbyterstvem a maďarským farářem Michaelem Gergoričem. V soudním sporu s ním se presbyterstvo obrátilo na Český svaz v Bělehradě, načež byl Gergorič v roce 1927 zbaven farářské hodnosti. Když do Velikého Střediště kazatel Erlich zavítal, aby mimo jiné vyšetřil příčiny sporu mezi Gergoričem a presbyterstvem, o jehož konkrétní podobě však v zápisech schůzí nejsou žádné zmínky.

Presbyterstvo mu nabídlo místo stálého kazatele, neboť česky jim Maďaři nekázali. Takto se jim naskytla možnost slyšet české kázání poprvé po téměř padesáti letech. Erlich byl ochoten nabídku přijmout ovšem pod podmínkou, že se sbor podřídí „církevní kázni.“

Jeho návrh byl jednohlasně presbyterstvem schválen. Usneslo se dále, že mu budou přispívat tisíc dinárů ročně na Penzijní fond, na který měl nárok, a k již schváleným šesti jitrům orné půdy bylo přidáno dalších pět. Církevní pozemky byly pronajímány pouze členům církve, pro jinověrce platil zákaz.

Erlich se vzápětí dostal do sporu se členy sboru, když žádá, aby kvůli vzpomínce na posvěcení chrámu kolem kostela nehrála hudba, jelikož podle něj církev nesmí trpět a posvěcovat neevangelické zvyky, třebaže se do sboru již – jak tvrdí – vloudily.

Někteří presbyteři tyto zvyky obhajovali, jelikož šlo o památku na „radost“ z tolerančního patentu, pro jiné šlo o „paměť“ zrušení roboty. Erlich argumentoval slovy, že bezbožným je jít do hospody k pití a tanci.

Tento rozkol jej vedl k usnesení, že presbyterstvo je povinné stát při duchovním správci – kazateli, když usiluje o Boží řád. Ten se rozhodl realizovat i tím, že každý čtvrtek začal konat biblické hodiny, v úterý cvičil zpěv, zakázal kouření při schůzích presbyterstva, hlásal „čisté“ evangelium, třikrát týdně učil náboženství, stejně jako konfirmační cvičení a byl to také on, kdo ve Velikém Středišti zavedl Sdružení mládeže.

Lze jej tedy považovat za kazatele schopného realizovat své misijní působení, jehož těmito kroky budována autorita však při zavádění církevní kázně několikrát u presbyterstva narazila na nepochopení a vyvolala odmítavé, někdy až nepřátelské reakce.

Reformovaný sbor ve Velikém Středišti totiž po léta nebyl kazatelskou autoritou veden k církevní kázni, jejíž opětovné zavádění mohlo některé členy sboru vést k negativnímu postoji vůči nim. Úloha a postavení Erlichova tak byla skutečně obtížná.

Do života kazatele Erlicha tvrdě zasáhla rána osudu. Při porodu mu umírá manželka a krátce poté i jeho narozený syn, načež odjíždí do Čech na několikaměsíční dovolenou.

Po návratu se dostává do sporu s nově zvoleným kurátorem Františkem Žabským, který se s dalším členem presbyterstva znelíbil administrátorovi sboru Sabo Zoltánovi z Velkého Bečkereku. Erlich jej vnímal jako opozici k jeho snaze duchovně povznést sbor a nepovažoval za snesitelné, aby takovýto člověk působil v presbyterstvu, natož pak jako kurátor sboru.

Z Erlicha se stává „strážce tradice," který musel o veškerém dění ve sboru vědět – jakékoliv scházení presbyterstva muselo být kazateli oznámeno. Prosadil, že může vyučovat náboženství a biblické hodiny i mimo shromáždění v domech středišťských, jelikož tak měl možnost působit na ty, kteří do shromáždění nechodili.

Kazatel si snažil sjednat respekt i tím, že veřejně řešil případ smilstva členů sboru. Na jeho příkaz se měli tři neděle podrobit „církevní kázni", ale neregistroval u nich pokání vedoucí k nápravě, proto se s presbyterstvem jednohlasně usnesli, že byli na nedělním kázání veřejně pokáráni a dle církevní kázně byli odloučeni od sv. Večeře Páně do té doby, než učiní pravé pokání.

V roce 1929 přijíždí sbor z Čech navštívit farář Bílý, se kterým presbyteři debatují kontroverzní místní téma oslav posvěcení chrámu hudbou, tancem a hodováním v hospodě, jehož doporučením je takto se neprojevovat, na čemž se následně všichni shodli.

Avšak situace v praxi byla jiná. Památka posvícení totiž proběhla podle jiného scénáře. Někteří presbyteři i přes porušení usnesení na přání veřejnosti povolili před kostelem hudební akci. Hudbu si pozvala mládež, která začala proti kazateli Erlichovi veřejně vystupovat a kritizovat jej za jeho restriktní nařízení nejen slovně, kdy mu vyhrožovali fyzickým útokem, ale dokonce svou nelibost k němu projevili nočním rozbíjením oken jeho domu.

Výsledkem sporu o užití či neužití hudební zábavy při slavnosti posvícení vedlo k odchodu několika presbyterů považujících užívání hudby za dodržení starého obyčeje oslavy posvícení. Počet presbyterů se ustaluje na deset. Situaci mezi kazatelem a sborem ještě více vyhrotí slovní útok na jeho adresu, týkající se hlasovacího práva, jelikož podle kazatele na něj má právo pouze ten, kdo platí církevní poplatek – salár.

Na další schůzi se četly anonymní dopisy, které někteří členové poslali Erlichovi, ve kterých se mu vyhrožuje i násilím. Během čtení přichází Erlich, který dosud jednání není přítomen – když si vyslechne obsah dopisů, je rozhodnut svoji službu zde ukončit a na tři měsíce odjíždí do Československa za svou nemocnou matkou, odkud se pak vrátí zpět do Srediště, jelikož zde ještě podle smlouvy má svoje povinnosti, ale odmítá sloužit svátosti z důvodu morálních překážek, jež mu v tom zabraňují. Začíná morálně-spirituální proměna Erlicha.

Koncem roku 1930 oznamuje, že chce na svoji žádost vystoupit z ČCE. Synodní rada mu vyhoví a zprošťuje jej závazku sloužit ČCE po dobu deseti let. Svoji žádost odůvodnil tím, že ani ČCE se neřídí přesně podle učení Ježíše Krista – ve Středišti se nemohl starat o kázeň lidu, vadilo mu, že Večeři Páně postrojoval i lidem nekajícím, lidem s neukázněným životem. Takoví pro kazatele Erlicha tohoto

aktu nebyli hodni.

Největším problémem Erlicha byla Svátost křtu u dětí. Už rok předtím žádal seniora z Feketiče, aby sboru nesloužil svátostmi, pouze Slovem Božím, vyučováním náboženství a vedením mládeže – presbyterstvo s tím nesouhlasilo – on však pro své svědomí svátosti vykonávat nemohl. Křest novorozenců považoval za nebiblický.

Erlich byl proti tříštění církve, proti sektářství, ale při rozhodování zda opustit ČCE se řídil osobními pohnutkami. Vadily mu mravy některých členů reformované církve, které nemohl ovlivnit. To je zřejmě důvod proč začal hájit křest v dospělém věku, kdy již si člověk uvědomuje vážnosti této svátosti, kajícnost, kterou sebou nese. Tato skutečnost mohla podle něj místní změnit – jejich mravy, které mu osobně tolik vadily. Lidé, kteří učinili pokání, se dle něj podřídili plně i slovům Evangelia.

Není možné říci, zda se sbor potýkal s podobnými porušováními protestantské morálky již v předchozích letech, ale podle všeho tolik diskutovaný svátek posvícení tradičně slavil i hudbou, tancem a pohostinstvím. Na sborový život od jejich samotného příchodu do Velikého Srediště jenom několik let dohlížel český kazatel, který však přijel pouze na nedělní kázání.

Maďarští kazatelé také do sboru zajížděli pouze o neděli, čili sbor reformátů se držel zásad, se kterými se ztotožňovalo presbyterstvo. Když pak získávají českého kazatele, jemuž se stane Veliké Srediště domovem, kde tráví veškerý čas, dochází ke konfrontaci představ o „správném“ duchovním životě mezi zásadovým Erlichem, který už získal zkušenosti z předchozího působení v chorvatském Uljaniku, a sborem, čítající na 250 osob, jež dosud naslouchaly slovům Evangelia a jejich interpretacím z úst laiků z řad presbyterstva, v druhém případě kázání v maďarštině.

V březnu 1931 má Erlich v plánu odchod do Daruvaru, kde si chce najít zaměstnání a misijně působit mezi českým lidem. Odchází s pocitem, že ve Středišti toho „tolik ztratil a tolik získal“.

Erlichovi jsou vyplaceny veškeré pohledávky a dluhy způsobené i katastrofální neúrodou v roce 1929 a finanční krizí roku 1931. Kazatel užíval farního příbytku o dvou pokojích, dvě kuchyně, zahradu s polem u fary. Sbor mu platil sedm tisíc dinárů služného ročně, po čtyřech splátkách v roce. K tomu dostával 12 metrů dřeva a měl dovoleno kosit jetelinu ze hřbitova.

Takovéto byly vyjednané podmínky mezi presbytery a kazatelem, avšak splácení služného se vždy potýkalo s problémy. Obyvatelé Srediště se věnovali hospodářství a byli plně závislí na počasí. Neúroda znamenala i finanční nouzi a takto lze vysvětlit dlouhá zpoždění a zdráhání nad výplatou kazateli. Často se platilo naturáliemi – vajíčky, kachnou, máslem.

Z dopisů Synodní rady a následné návštěvy kazatele Josefa Procházky se místní dozvídají, že jim bude vyslán kazatel Loveček.

Za kazatele Erlicha navštěvovalo nedělní školu téměř 50 dětí a náboženství se jich učilo přes třicet. Hojně bylo mládeží navštěvováno Sdružení mládeže.

V roce 1933 je oznámen odchod několika členů ze sboru – jedná se především o mladé lidi, odcházející bez zdůvodnění.

Farář A. Venc podává o situaci ve Velikém Středišti následující zprávu: *„Dochází i k rozvratům rodin – obrácená žena nemůže žít s „neobráceným“ mužem a odchází od něho po pětadvacetiletém šťastném manželství. Baptisté mají kázání v neděli odpoledne (dodnes), kdy jim káže někdo ze sboru v domě Pilátů, kde se vejde kolem 30 lidí včetně zvědavců. Erlich přijíždí jednou měsíčně.“*

Častým předmětem jednání církevních představitelů je placení, popřípadě neplacení saláru členy

sboru, kdy problémy s neplacením gradují v roce 1937. Lovečkovi dluží z minulého roku 6200 dinárů, což znamená, že dostal pouhých 800 dinárů. Přesto se snaží svoji kazatelskou činnost vykonávat věren svému poslání, byť mu i jeho manželce muselo přinést i mnoho těžkostí. Jednou z nich byly i návštěvy členů reformovaného sboru Erlichem, který měl v plánu na některé působit s cílem přesvědčit je konvertovat k baptismu, což se mu, byť v mizivém počtu, podařilo. Zajisté šlo o ty, kteří s Erlichem sympatizovali už v době rozkolu mezi ním a částí presbyterstva.

Tolik z popisu situace ve Velikém Středišti Michalem Pavláskem.

V té době se bratru kazateli Erlichovi otevřela cesta k nové službě, když navázal kontakty s jugoslávskými baptisty[13]. V dubnu 1931 přijal krátce službu v malém baptistickém sboru v Daruvaru. V listopadu téhož roku již kázal v bělehradském baptistickém sboru.

I když počet českých baptistů v Jugoslávii nebyl veliký, organizovali si náboženský život. Nejvíce jich bylo na daruvarském území (Daruvar, Sirač). Baptisté na Daruvarsku spolupracovali s evangelíky, a tak se kazatel Alois Erlich po odchodu z Uljaniku stal baptistickým kazatelem v Daruvaru.

Alois Erlich také věnoval velkou pozornost baptistické mládeži. V polovině roku 1931 začal v chorvatském jazyce vycházet Mladý křesťan (Mladi kršćanin), noviny *Svazu baptistického mládežnického sdružení* (Saveznoga Baptističkog omladinskog udruženja (BOU)).

, jejichž redaktorem byl Alois Erlich, a které vycházely jednou měsíčně. Alois Erlich byl ve stejné době i předsedou takového sdružení v Daruvaru. Do konce roku 1931 noviny vycházely v Zábřehu a od roku 1934 v Bělehradu.

Bratr kazatel Alois Erlich

V roce 1933 uzavřel druhý sňatek s Růženou rozenou Heroldovou. Měli deset dětí: Jana (1936), Naděje (1938), Daniel (1940), Pavel (1941), Ruth (1943), Samuel (1945), Petr (1947), Lýdie (1949), Bohuslav (1952),Jan (1954).

V nelehkých podmínkách jugoslávské metropole zde působil do listopadu 1937, kdy se rozhodl vrátit zpět do vlasti.

Bratr kazatel Alois Erlich je vlevo.

Vzhledem k tomu, že v té době v BJB nebylo volné kazatelské místo, přijal pozvání Jednoty českobratrské a v prosinci téhož roku se stal kazatelem sboru v Letovicích u Brna. Zde působil až do konce druhé světové války.

Alois Erlich přišel do Letovic na konci roku 1937 z Jugoslávie. Bylo to velmi nesnadné období, neboť začínala nacistická expanze, jejíž obětí se pak stala i naše republika. Černou totalitu Rakouska-Uherska vystřídala totalita hnědá. Přesto se práce na stanicích letovického sboru dále rozvíjela a stávala se pravidelnou. Podařilo se otevřít shromáždění i v Lysicích.

Kazatel ALois Erlich byl přísný sám k sobě a velmi toužil, aby mezi křesťany i ve všedních dnech kvetla praktická bratrská láska v nejrůznějších formách. Právě zde v Letovicích dozrávaly podněty pro založení Bratrské obce. Ta pak především jeho zásluhou v roce 1946 skutečně vznikla ve Staré Libavě. Někteří bratři a sestry z letovického sboru odešli společně s ním.

Po skončení války odpověděl bratr Erlich na Boží volání do nového úkolu – významným dílem přispěl k založení komunity Bratrské obce ve Staré Libavé u Moravského Berouna, ojedinělého ekumenického společenství, které se snažilo důsledně uplatňovat biblické zásady vzájemného soužití.

Psal o něm v knihách *„Bratrství křesťanů“* a *„Paměti Bratrské obce“*.

Bratr kazatel Alois Erlich v Olomouci

V kronice olomouckého sboru Církve bratrské na „bratrskou obec“ bratra kazatele Aloise Erlicha vzpomínají takto:

Nejpohnutější historie sboru byla zřejmě spojena s programem a vizí „bratrské obce”. S ohromným nasazením kazatele Erlicha došlo po druhé světové válce k novému osídlení obce Stará Libavá.

Kazatel Erlich měl představu obce nově budované na křesťanských základech otevřené nejen pro naši církev. Vznikl tak skutečně v dosti nehostinné krajině další sbor s náročnou prací v zemědělství. Zpětně viděno vše se dálo „proti proudu času”, v době bolševického nástupu k moci bylo předurčeno k bezohledné likvidaci.

Naši bratři a sestry nezměrným úsilím upravili modlitebnu, která jim byla poté odebrána, a místo ní přidělen vyhořelý dům, který opět zvelebili. Pod tlakem založili JZD, které prosperovalo, a bylo proto sloučeno s jiným JZD, hluboce ztrátovým.

Celá práce byla nakonec v podstatě „rozehnána" a modlitebna odebrána rozhodnutím církevního tajemníka. Některé rodiny se pak přestěhovaly z Libavé do Olomouce a blízkého okolí.

Alois Erlich

Existence tohoto společenství byla ukončena komunistickým převratem v roce 1948 a bratr Erlich byl povolán do služby v Jednotě českobratrské v Olomouci, kde působil do července 1956.

Posledním jeho působištěm byla Ostrava. Ve zdejším sboru BJB sloužil do 10. června 1966. Odešel do důchodu, pomáhal ve sboru, pokud mu zdraví dopřávalo. V Ostravě vydal některá ze svých kázání tiskem pod názvem *„Zjevené tajemství".*

Bratr kazatel Alois Erlich zemřel v Ostravě ve věku 88 let.

Hrob bratra kazatele Aloise Erlicha na hřbitově v Ostravě – Ústřední + Židovský hřbitov, Slezská Ostrava
Těšínská ul. č. 107

Poznámky:

[1] Český bratr 11, roč. 3, 1926, s. 201.
[2] Český bratr 12, roč. 5, 1928, s. 276
[3] Český bratr 11, roč.5, 1928, s. 252.
[4] Český bratr 2, roč. 7, 1930, s. 51.
[5] ÚA ČCE, České evangelické sbory v zahraničí, kar. č. XVIII 7, (složka Zpráva Františka Nováka do Jugoslávie 1930, s. 4-5).
[6] Obdobná situace se odehrávala i v Čechách a na Moravě, kdy české evangelické prostředí mělo potřebu se modernizovat a reagovat na své nové postavení vůči státu. Část nabyla dojmu, že evangelická církev přistoupila na jakýsi kompromis a že ztrácí potřebnou míru religiozity, a proto začaly vznikat „svobodné" církve, které připomínaly radikální náboženské vidění světa, osobní angažovanou religiozitu a volaly po návratu „náboženské askeze". NEŠPOR, Zdeněk R. Modernizace českého evangelického prostředí: Případ svobodných církví. In ČČH 110, č. 1, 2012, s. 25-26. ISSN 0862-6111.
[7] Český bratr 6, roč. 2, 1930, s. 113.
[8] ÚA ČCE, České evangelické sbory v zahraničí, kar. č. XVIII 7, (Dopis Aloise Erlicha z 15. 10. 1930. 1930, s.1-2).
[9] TAMTÉŽ, (Zpráva Josefa Procházky 1936, s. 3.).
[10] Např. JAKOUBEK, Marek. *Vojvodovo: Identity, tradice a výzkum*. Brno, 2013. ISBN 978-80-7325-327-1, 978-80-261-0334-9; TENTÝŽ, *Vojvodovo: Historie, obyvatelstvo, migrace*. Brno, 2012. ISBN 978-80-7325-292-2; TENTÝŽ, *Vojvodovo: Etnologie krajanské obce v Bulharsku*. Brno, 2010. ISBN 978-80-7325-230-4; HIRT, Tomáš. *Meziválečné krajanské hnutí ve světle konstruktivistického pojetí národa: Případ Vojvodovo*. In Antropologické symposium. II. Nečtiny 4. 7. – 5. 7. 2002. Dobrá Voda, 2003. NECOV, Neco Petkov JAKOUBEK, Marek – NEŠPOR, Zdeněk R. – HIRT, Tomáš. *Dějiny Vojvodova: Vesnice Čechů a Slováků v Bulharsku*. Plzeň, 2006. ISBN 80-85093-97-9 Ve Vojvodovu se čeští evangelíci pod vlivem dalších denominačních hnutí stali metodisty. Podrobněji viz PAVLÁSEK, Michal. *Hledání.*
[11] Zde se kromě zůstavších evangelíků uchytilo i semínko svobodných evangelíků (později baptistů), které, na rozdíl od evangelického reformovaného sboru, funguje dodnes (od přelomu 70. a 80. let 20. století i v původně evangelickém kostele). Podrobně k náboženskému štěpení a vlivu denominačních církví ve Svaté Heleně z různých diskurzivních pohledů viz PAVLÁSEK, Michal. *Obec Svatá Helena jako vinice Boží misiemi oplocená*. In JAKOUBKOVÁ BUDILOVÁ, Lenka a kol. (edd.) *Balkán a migrace: Na křižovatce antropologických perspektiv*. Praha, 2011. ISBN 978-80-905098-0-1. Další literatura o Svaté Heleně: PAVLÁSEK, Michal. *Případ Svatá Helena*; TENTÝŽ, *Minulost*; TENTÝŽ, *Hledání*; NEŠPOR, Zdeněk R. – JAKOUBEK, Marek. *Dvě hypotézy*; NEŠPOR, Zdeněk R. – HORNOFOVÁ, Martina – JAKOUBEK, Marek. *Čeští nekatolíci*.
[12] PAVLÁSEK, Michal. *Hledání*, s. 36-38. Rozšiřování různých církevních učení pomocí misií nebylo v 19. století věcí neobvyklou. Zprávy o nich představovaly jako výborný sebeprezentační hrdinný narativ. Vytvořená misijní síť nepředstavovala propojení jen na základě víry, ale především docházelo i k tvorbě jakési národní sítě. Podrobněji o významu misií ve společnosti století viz HABERMAS, Rebekka. *Mission im 19. Jahrhundert – Globale Netze des Religiösen*. In Historische Zeitschrift 287, č. 3, Oldenbourg, 2008, s. 629-679. ISSN 0018-2613.
[13] První záznam o baptistickém sboru v Jugoslávii ve zdejším českém tisku nacházíme roku 1923, kde je napsáno, že je vládou uznána baptistická církev v Jugoslávii (*Světový kongres baptistů v Štokholmu*, JČ, II, 1923, č.33/34, s. 207-208). Téhož roku byl Vincou Vackem v Daruvaru založen *Svaz baptistických církevních obcí v Jugoslávii* (Horak Josip: *Baptisti, povijest i načela vjerovanja*. Zagreb 1989, s. 23). Tento rok došlo i k založení baptistického sboru v Daruvaru, o což se zasloužil Vinca Vacek, rodák z Končenic. Noviny informovaly, že *7. září 1932 byla otevřena baptistická modlitebna pro baptistický sbor, který byl založena krajanem Vackem, rodákem z Končenic*. Vinca Vacek (1882 – 1939) se narodil v Končenicích roku 1882. Roku 1910 odešel do Ameriky, kde se stal členem českobratrské společnosti. Baptistickým kazatelem se stal roku 1920. Roku 1922 se vrátil do Chorvatska a v Daruvaru působil v letech 1923 – 1927.

Bibliografie:

- *Myšlenky křesťana*, rok vyd. neuveden, 190 str., brož. (Myslící člověk se rád ztišuje a uvažuje o myšlenkách moudrých lidí. Pravému křesťanu jde o vyšší moudrost, pocházející z osvícení Slovem a Duchem Božím, který člověku udělí pravé poznání, moudrost, čisté myšlení a nový život.)
- *Paměti Bratrské obce*, Ostrava 2015, vydavatel rodina Erlichova, byla vytištěna malým nákladem, lze ji v elektronické verzi (PDF), objednávky ZDE.
- *Láska vítězí*, vyd. v r. 1979, 48 str., sešit
- *Zjevené tajemství*, Ostrava 1974
- *Bratrství křesťanů*

Prameny:

- Jan Vychopeň, Jaroslav Smílek, Vlastimil Pospíšil: *Kazatelé BJB*, 2005
- Petr Kokaisl a kol.: *Krajané: Po stopách Čechů ve východní Evropě*
- Mgr. Gabriela Krejčová Zavadilová: *Kolektivní paměť českých evangelíků v zahraničí aneb „Biblu donesli ze sebou…“* UNIVERZITA PARDUBICE, Fakulta filozofická, Dizertační práce 2019
- Michal Pavlásek: *Historie a kolektivní paměť reformovaných evangelíků z Velikého Srediště ve Vojvodině*, Masarykova univerzita v Brně, Filizofická fakulta, závěrečná práce 2009.
- Gabriela Krejčová Zavadilová: *Kolektivní paměť českých evangelíků v zahraničí aneb „Biblu donesli ze sebou…“*, Univerzita Pardubice, Filozofická fakulta, dizertační práce 2019.
- *Glas Crkve*, ISSN 1331-4130. Godina XV, Broj 34-35, studeni 2010.

Štěpán Křivánek

Článek je součástí Baptistické encyklopedie a je průběžně doplňován a aktualizován.

Poslední aktualizace 5. 4. 2021

Můžete také navštívit naši facebookovou stránku Baptisté – Česká republika nebo facebookovou skupinu Zpravodaj baptistických sborů